

EDITORIAL

Kabatan-unan, maisugon nga ipakigbisog an kabuwason han nasud

Tagan naton hin pinakahitaas nga pagsaludar an mga kabatan-unan ngan estudyante ha Eastern Visayas ngan ha bug-os nga nasud nga maisugon nga nakikigbisog yana kontra ha korap, pasista ngan niyutiyo nga rehimen US-Marcos. Ha kasyudaran ngan ha kabaryuhan, ginkarawat nira an ayat nga igpadayon an panmaihaan nga pakigbisog han katawhan Pilipino para ha tinuod nga katalwasan ngan demokrasya.

Ha rehiyon ngan ha bug-os nga kamurupud-an, iginpapakita yana han kagiusan nga kabatan-unan-estudyante an bag-o nga kusog. Bunga ngaduha han paggrabe han krisis han sistema nga bagakolonyal ngan bagapyudal ngan han waray kapagal nga paningkamot han mga organisado nga pwersa, dirudiretso an ira mga giosprotesta yana agud kundenaron an korapsyon ngan tanggalon ha poder an bug-os nga rehimen US-Marcos para ha pagpapakuri hini ha katawhan.

Labaw san-o man, duro na an karuyagon han kabatan-unan para baguhon an katilingban. Diri na nira makarawat an kadunutan han presente nga sistema, an waray tubtuban nga kahakog ngan karat-an han naghahadi nga klase nga pauru-utro nga nag-aaway ngan nag-aagaway ha poder. Ini samtang an hiluag nga katawhan naghahimokuri ngan nag-aantos ha himubo nga suhol ngan kawaray empleyo, kawaray tuna, ha mga dunot nga eskoylahan ngan ospital, ngan ha kawaray kauswagan han nasud. Pukaw an kabatan-unan nga an korapsyon ha gubyrno diri mawawara ha pagpapapriso la ha pira nga kawatan nga upisyal. Waray hira ginlalauman nga pagbabag-o tikang ha burgis nga eleksyon, nga pirme la nagseserbe ha pagsarusaliwan ha poder han nag-

hahadi nga klase.

Nangangalas an kabatan-unan ha madarahug nga pagpuypoy han pasista nga estado ha ira lehitimo nga mga demanda. Nangangalas hira nga diri hira ginpapamatian, ginmemenos an ira ideyalismo, ginpapamingaw nala ngan ginpapakarawat an kamutangan han nasud komo "reyalidad." Ginsisidngan hira nga sumunod nala, magpakabuhi, ngan tagdon an makaiya nga interes. Kundi andam an kabatan-unan nga gumawas han ira mga klasrum ngan balay, magremolde, ngan igsalikway an dekadente ngan indibidwalista nga kabatasanan nga ginkakayer ha ira han burgis-pyudal nga kultura. Pinaagi han ira hul-os ngan bug-os nga pagserbe ha katawhan, napapasantop nira ha ira pamilya an

katukmaan han ira kawsa, ngan an karuyagon nira nga ighalad an ira kusog ngan kabaltok para ha kaupayan han hiluag nga masa.

Hinog kaupay an obhetibo nga kamutangan para ha dugang nga pagkusog han kabatan-unan, ngan han kagiusan masa han katawhan ha kabug-usan. Labaw san-o pa man abrido hira ha radikal nga pagbabag-o labina ha pagpapasulong han demokratiko nga rebolusyon han katawhan komo tinuod nga solusyon. Kinahanglan ini singabuton para pukawon, organisahon ngan pagiuson an tikadamo pa nga kabatan-unan para ha nasyunal-demokratiko nga pakigbisog. Paningkamutan naton nga abuton hira han aton mga edukasyon ngan propaganda, ha tanan nga pabrika, komunidad ngan eskoylahan.

Kinahanglan liwat kadtuoan han kabatan-unan ha kasyudaran an bataan nga masa, magremolde kaupod nira, ngan mahibaro tikang ha ira kongkreto nga eskperyensya. Labaw ha tanan, gin-aaghat an pinakamag-upay nga anak han katawhan nga kumadto ha kabaryuhan ngan bug-os nga panahon nga magserbe ha rebolusyon komo Pula nga mangaraway. Dinhi, kaupod an igkasi kabatan-unan nga parag-uma, makikit-an nira kun tiunan-o hinay-hinay nga gintutukod han masa nga anakbalhas an usa nga rebolusyunaryo nga gubyrno nga tinuod nga nagseserbe ha katawhan. Dinhi nira masasantop nga mahinungdanon an kinabuhi nga iginhalad ha pagtatalwas han masa nga tiniyupi ngan rinaugdaug, ha pakigbisog para ha mahimyang nga kabuwason. **L**

Gatus-gatos nga estudyante ha EV, nag-walkout kontra korapsyon

Nagin makasaysayan nga adlaw an Nobyembre 17 kahuman gatus-gatos nga estudyante ha Eastern Visayas an utro nga pinartisipar ha mga *walkout* o paggawas han klase komo pagpapadayon han rabunos han mga protesta kontra korapsyon. Gintawag nira ini nga Regional Day of Action Against Corruption, nga igintuman ha mga gios-protesta nga ginlansar komo pagsalinurog ha International Students' Day.

Ha University of Eastern Philippines pala ha Catarman, Northern Samar, masobra 400 nga estudyante an pinartisipar ha *walkout*. Dara an mga istrimer, nanawagan hira han pag-alutaga han pondo han katawhan ha badyet ha edukasyon ngan diri ha panmuyopoy o militarisasyon. Nakasurat ha mga plakard an mga panawagan nga nagkukundenar ha korapsyon han rehimen Marcos, ngan pagpapatuman han tanan nga korap nga upisyal.

Waray magpahadlok an mga estudyante ha mga gwardya han unibersidad nga umulang ha ira martsa, o ha mga gindududahan nga ahente han estado nga naniktik ngan nanharas samtang nakasakay han mga iskuiter nga waray plaka. Ginkundenar nira ini nga pan-gigipit ha katungod nga magprotesta ngan magpahayag.

Ha Leyte, dorudosena nga estudyante han UP Tacloban an nagprotesta ha kawaray hustisya, korapsyon ngan pauru-utro nga pagpapasibaya han rehimen ha kabatan-unan ngan

katawhan. Sering nira, kinahanglan papagbatunon an tanan nga korap, tikang ha igbaw tubtub ha ubos.

Ginrereklamo nira an mga ruba nga eskoylahan, kakulangan han badyet, padayon nga pagmahal han papliton samtang ginraraysang an suhol. Ginkundenar nira an pagpapamingaw ngan panhadlok ha kabatan-unan nga maisugon nga nagyayakan ngan nag-oorganisa, samtang nagririko an mga korap nga upisyal. Utro nira nga ginpanawagan an pagpapagawas ha Tacloban 5.

Ha duha nga unibersidad, magkalin-lain nga tipo han mga estudyante an pinartisipar ha *walkout*. Kaupod hini an lider-estudyante, mga kaapi han pankampus nga mantalaan, mga kaapi han LGBTQ+, asosasyon han mga estudyante han dirudilain nga kurso, mga *fraternity* ngan *sorority*.

Nanawagan hira ha igkasi kabatan-unan nga tumindog, umato ngan ipakigbisog an makatadungan nga katinglan para ha sumurunod nga henerasyon. **L**

Mga Pula nga mangawaray nga nabulig ha mga biktima han bagyo, ginpatay han 93rd IB

WARAY KALUOY NGA ginpatay han mga pasista nga tropa han 93rd Infantry Battalion hira Fidel "Ka Rod" Lagado, Maricel "Ka Gani" Anora, ngan Rogelio "Ka Sonny" Berino, mga Pula nga mangaraway nga nagpapatuman han buruhaton masa ha Jaro, Leyte hadton Nobyembre 17.

Diri hira armado hito nga panahon sanglit angay tagdon komo mga dakop ha gerra internasyunal nga makatawo nga balaud. Kundi madarahug hira nga ginpatay ngan gintanuman pa hin mga pusil.

Nagpapatuman han buruhaton masa an tulo agud buligan an mga parag-uma han Barangay Pange kahuman ini malasurbo han mga bagyo nga Tino ngan Uwan. Usa an baryo ha damo nga komunidad ha Leyte nga ginpasibay-an han korap ngan pasista nga rehimen US-Marcos, ngan an mga Pula nga mangaraway la an binulig ha ira.

Ginkundenar han National Democratic Front-Eastern Visayas (NDF-EV) an pagpatay ha mga kasama. Ginsukna liwat hini an pagpakauraut han AFP ha mga martir.

"Napostura [an militar] nga tagundong han tawhanon nga katungod, bisan kun hi Ka Sonny mismo nagin biktima han ira waray wantas nga pan-Red-tag ngan pananarhug, nga nagduso ha iya nga umapi ha BHB komo Pula nga mangaraway."

Ginpasidunggan han NDF-EV an tulo nga kasama. "Ginhalad nira Ka Rod, Ka Gani ngan Ka Sonny an ira mga kinabuhi para ha katalwasan han masa nga anakbalhas. Hira, ngan diri an pasista nga kasundaluan nga ginlalasurbo an kabaryuhan pinaagi han militarisasyon ngan panmuyopoy, an ginhihidlawan han masa nga parag-uma, ngan kun kanay kakab-uton nira an hustisya pinaagi han pagpasulong han gerra han katawhan," sering han NDF-EV.

Para kanay an deklarasyon nga SIPSC?

Ha nakalabay nga mga bulan, wala-tuo an pagdeklara han mga munisipyo ha Eastern Visayas nga nakab-ot na nira an *stable internal peace and security condition* (SIPSC). May kamurayawan na kuno ha ira lugar tungod kay "waray na insurhensiya." Kaupod ha ira garboso nga pag-anunsyo an mga upisyal han militar, pulis ngan ahensya han rehimen Marcos.

Sigon ha 8th Infantry Division had-ton Septyembre 29, aada ha 81 nga bungto, tulo nga syudad ngan usa nga prubinsya an nakab-ot na kuno an SIPSC. Mayda pa iba nga lokal nga gubyerno nga nagdeklara nga "waray na insurhensiya" ha ira mga lugar, sugad han Catarman, Northern Samar, Villareal, Western Samar, ngan Silago, Southern Leyte. Kundi, ano kaungod ini nga mga deklarasyon?

Daan nga raket

Sobra usa kadekada na an nakalabay, mayda igin-gawas an hadto anay upisyal ha intelidyens han 8th ID nga hi Lt. Col. Ferdinand Bjarin nga kapareho nga listahan. Sering niya, 42 nga bungto ha rehiyon an "waray na insurhensiya" o "waray na rebelde," kalakip an mga bungto han Abuyog ngan Mahaplag, Leyte. Pag-abot kuno han 2016, magigin "insurgency-free" na liwat an mga prubinsya han Samar, Eastern Samar, Northern Samar ngan Leyte.

Hira mismo an nagpapahimuwa ha ira kalugaringon. Yana nga tuig, kaupod an Mahaplag ngan Abuyog ha 15 nga munisipyo ha Leyte nga ginlasurbo han militarisasyon. Mas nadugngan naman an mga pankombat nga batalyon han 8th ID nga nakadeploy ha rehiyon. Nagsering hira nga waray na insurhensiya, kundi natikadamo an mga pasista nga tropa ngan operasyon.

An SIPSC nasubay ha National Action Plan

for Unity, Peace and Development han rehimen US-Marcos. Pagpapadayon ini han balayan ha todo-gerra han rehimen US-Duterte. Tungod kay "napuo" na kuno an mga prente gerilya han BHB ngan nakapokus na an AFP ha "pan-gawas nga depensa," kinahanglan kuno pugngan nga utro nga makapagpakusog an BHB.

Agud mahimo ini, mas ginpapapintas han rehimen US-Marcos an saywar ngan panmuypoy ha masa. Nakapokus ha mga baryo an pagpapasurender, pagrerekrut han mga paramilitar, ngan pagpapagrabe han militarisasyon ha mga komunidad.

Igdedeklara an SIPSC ha usa nga lugar kun: may proyekto na ini ilarum han Support to Barangay Development Program (SBDP) han NTF-Elcac, mayda mga "organisasyon" nga igintukod han AFP, ngan nahitukod na an mga grupo sugad han intel ngan CAFGU. Sanglit kun an usa nga lugar igindeklara an SIPSC, karuyag sidngon naungbaw dinhi an paghahadi han mi-

litar. Ha kamatuoran, waray tinuod nga kamurayawan hini nga mga lugar. Nalilisang an militar nga padamuon an mga deklarasyon han SIPSC para ha promosyon, pahalipay, ngan pangorap ha pondo han SBDP ngan E-CLIP.

SIPSC: "Sipsip"

Labaw ha tanan, an deklarasyon nga SIPSC "pagsisipsip" o pagpipinulok-pulok ha mga mamuruhunan nga libre na ini nga singabuton an usa nga lugar. Karuyag puypuyon han rehimen US-Marcos an katawhan nga naato ha paniniyupi, tungod kay ini an pinakadako nga ulang ha pag-abre ha natural nga karikuhan ngan kusog-pagtrabaho han nasud para ha pandambong han mga lokal ngan langyaw nga kapitalista.

Hadton Septyembre 2024, igindeklara han lokal nga gubyerno han Calbayog nga nakab-ot na han syudad an SIPSC. Ha seremonya, ginsering han 803rd Infantry Brigade nga an deklarasyon nga SIPSC "mag-aabre ha purtahan para ha mga oportunidad ha kauswagan." Kataliwan la han usa kabulan, nahireport nga ititindog ha syudad an *wind farm* nga negosyo han Vena Energy, Vivant Energy ngan Aboitiz Renewables.

Han igdeklara naman an SIPSC ha Silago hadin Oktubre, ginsering han 802nd IBde nga senyales ini nga an bungto "abrido, murayaw, ngan andam na ha negosyo." Sigon pa ha meyor, mas makakasulod na ha bungto an mga mamuruhunan ngan mga "proyekto nga pankauswagan." Sugad liwat an mga pahayag ha iba nga deklarasyon han SIPSC.

Usa nga instrumento an SIPSC agud igpabilin an atrasado nga ekonomiya han nasud, an mga parag-uma nga waray kalugaringon nga tuna ngan prodyuser han barato nga agrikultural nga produkto, ngan an naghahadi nga klase nga napatakas ha paniniyupi ha katawhan. ■

Serye hiunong ha *greenwashing* ha EV

Destroso ha kalibungan, dara han “renewable energy” ni Marcos

Ilarum han rehimen Marcos, tigda nga nagdamo an pamumuhunan ha mga “makakalibungan” nga proyekto ha Eastern Visayas. Kalakip hini an mga proyekto nga *renewable energy*. Baton kuno ini ha pankalibutan nga panawagan nga pugngan an *climate change* o pagbabago han klima, nga hinungdan han natikagrabe nga kalamidad sugad han bagyo, El Niño ngan La Niña. An ungod, *greenwashing* an katuyuanan ni Marcos—pagawason nga “malimpyo” an mga proyekto nga ha aktwal nakakahibang ha kalibungan, para seguruhon an kita han pipira.

Ano an *renewable energy*?

An *renewable energy* (o RE) enerhiya nga naliliwanan. Kalakip hini an *solar*, hangin, *hydro* (tikang ha sulog han tubig), ngan *geothermal* (tikang ha mapaso nga sungaw ha tuna). Mas malimpyo nga alternatiba ini tanding ha *fossil fuel* ngan *coal*, nga nagbubuga han *carbon emissions* nga amo an hinungdan han *climate change*.

Bisan kun mapanhibang, iginduduso ini han mga imperyalista nga nasud para magin prinsipal nga surok han enerhiya ha bug-os nga kalibutan. Ngani, an US ngan China an may pinakahitaas nga *carbon emissions*. Kundi an gudti nga nasud sugad han Pilipinas an grabe nga ginlalasurbo han mga kalamidad tungod ha waray wantas nga pandambong han mga imperyalista ha kalibungan.

Importante an RE para mahimo an sadang nga suplay han kuryente nga kinahanglan han tawo, samtang gin-aataman an kalibungan. Kundi ha paghimo hini nga mga proyekto, diri angay hibangon an mga bukid, salog ngan guba, ngan paluyahon an kapas han kalibungan nga magdependa ha panahon han bagyo ngan pag-uran.

RE ni Marcos, mapanhibang

Ilarum han National Renewable Energy Program, diri mamenos ha 12 nga planta han RE an gindadagmit han rehimen Marcos ha Eastern Visayas. Ini nga mga proyekto pananag-iya han dagko nga langyaw ngan lokal nga kapitalista.

Usa hini an Gemini Wind Project ha Calbayog City,

Western Samar, nga makusog nga ginitipahan han mga Calbayognon. Para magtindog han mga kalsada ngan imprastruktura para ha proyekto, hihibangon an kagugub-an nga surok han pakabuhian han mga residente. Pagagrabihon hini an mga pagbaha nga nahiaguman pala ha Calbayog hadton Septyembre. Magigin perwisyo liwat an sobra nga aringasa nga hihi-muon han *wind farm*.

An kompaniya nga nananag-iya ha Gemini Wind Project plano liwat magtindog hin *wind farm* ha pito nga barangay ha baybayon han San Isidro, Northern Samar, nga piho magpapalayas ha mga parupangisda. Ini nga mga proyekto hul-os nga ginsusuportahan nira han Samar Gov. Sharee Ann Tan ngan Northern Samar Gov. Edwin Ongchuan, ngaduha kaapi han Regional Development Council.

Plano naman itindog ha baybayon han Bobon, Catarman, Mondragon, San Roque, Pambujan ngan Lao-ang an usa nga *wind farm* han Copenhagen Infrastructure Partners, kompaniya nga tikang ha nasud Denmark. Ha

Capul, ititindog an planta han *tidal power* (enerhiya tikang ha paghubas ngan pagtaub han dagat) nga pananag-iya han kapitalista nga hi Antonio Ver ngan Sabella SAS tikang ha France.

Ha Leyte, ititindog an usa nga planta han *solar* ha bungto han San Miguel nga ginbuhusan han pamumuhunan tikang ha China. Mayda liwat hihi-muon nga planta han *solar* an kompaniya nga Soleq tikang Singapore ngan an pamilya Araneta. Ha Biliran, ititindog an *geothermal plant* han mga kompaniya tikang the Netherlands ngan US kaupod an Nickel Asia han kapitalista nga hi Zamora.

Para ha pribado nga kita

Ha kamot han dagko nga langyaw ngan lokal nga kapitalista, an RE magseguro la han higante nga kita para ha pipira. Samtang, dunot ngan mahal an serbisyo nga kuryente para ha katawhan.

Diri mapapaubos han mga proyekto nga RE an presyo han kuryente. Yana pala haros 100% han kuryente nga napoprodyus ha Eastern Visayas tikang ha RE, kundi mahal an sukot ha kuryente dinhi. Aada ha ₱13.6/kwh an abereyds nga sukot han kuryente ha rehiyon, pinakamahal ha Biliran nga ₱15.7/kwh. Ha Manila, ₱13.3/kwh la an sukot ha kuryente.

Bisan kun “malimpyo” nga kuryente an napoprodyus ha rehiyon, haros 90% han gin-gagamit nga kuryente ha Eastern Visayas nagtitikang pa gihap ha planta han *coal*. Mas mahal ngan mas mahugaw na ngani, utud-utod pa an suplay labina kun maraut an panahon.

Diri pag-ataman kundi paghibang han kalibungan an katuyuanan hini nga mga proyekto nga RE. Pribado ini nga pananag-iya han mga kapitalista nga karuyag la maghakin han kita ngan diri an paghatag serbisyo ha katawhan. Pagagrabihon la hini an unob nga bulnerabilidad han Eastern Visayas ha kalamidad. ■

Sunod nga parte: *Green Samar Project*, mapanhibang ha kagugub-an

